

80. rocznica wysiedleń Polaków z Zamojszczyzny

14 grudnia w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Żelechowie odbyła się prelekcja dr Beaty Kozaczyńskiej z Instytutu Historii Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach dotycząca przeprowadzonych przez Niemców w latach 1942-1943 wysiedleń Polaków z terenu Zamojszczyzny. Spotkanie połączone było z promocją najnowszej książki autorki pt. „Dostać dziecko z Zamojszczyzny”. Prelekcji towarzyszyła wystawa opracowana przez dr Kozaczyńską pt. „Dzieci Zamojszczyzny: historie prawdziwe”. Na spotkanie licznie przybyli uczniowie najstarszych klas szkół podstawowych z terenu gminy, młodzież ze szkół ponadpodstawowych, dyrektorzy szkół, nauczyciele oraz mieszkańcy.

Według ustaleń dr Beaty Kozaczyńskiej, w grudniu 1942 r. Niemcy wysiedlili do Żelechowa około 966 Polaków z Zamojszczyzny (z powiatu zamojskiego). Większość z nich stanowiły dzieci - około 500 (do lat 14), w tym 107 dzieci bez rodziców oraz 76 dzieci w wieku do 2 lat. Dzieci te nie zostały zakwalifikowane na zniemczenie podczas selekcji rasowej przeprowadzonej w obozie przejściowym w Zamościu. Wysiedleni dotarli w dwóch transportach, skierowanych z obozu przejściowego w Zamościu docelowo do stacji kolejowej w Sobolewie.

W transporcie, który 13 grudnia 1942 r. zakończył swój bieg na stacji kolejowej w Sobolewie, przywieziono 634 osoby. Wysiedlonych przewieziono furmankami do Żelechowa. Transport ten wyjechał z obozu przejściowego w Zamościu 11 grudnia. Kolejni wysiedleni wyjechali z obozu w Zamościu 18 grudnia. Dwa dni później pociąg docelowo dotarł do Sobolewa. Obejmował 974 osoby, z przeznaczeniem do miejscowości: Maciejowice (194 osoby), Łaskarzew (185 osób), Stoczek Łukowski (252 osoby) i Żelechów (343 osoby). Po świętach Bożego Narodzenia przywieziono ze Stoczka Łukowskiego kolejnych wysiedlonych z Zamojszczyzny (140 osób). Jak się okazało 20 grudnia,

podczas rozładowywania transportu w Sobolewie, w wyniku pomyłki, przewieziono do Stoczek 381 wysiedleńców, a więc o 129 osób więcej niż było to zaplanowane. Osoby te powinny zostać przetransportowane do Żelechowa, zgodnie z dyspozycją władz okupacyjnych.

Niektórzy wysiedleni przywieźli ze sobą pościel i niewielkie zapasy żywności. Byli chorzy, brudni, obdarci, zawszeni. Wielu z nich wymagało natychmiastowej opieki lekarskiej – zwłaszcza dzieci i starcy znajdowali się w katastrofalnym stanie zdrowia. Do połowy stycznia 1943 r. zmarło w Żelechowie 16 osób, w tym 5 dzieci.

Do akcji pomocowej włączyła się samorzutnie miejscowa ludność, biorąc do swych domów dzieci, które przybyły bez matek (rodziców). Pozostałych wysiedleńców umieszczono częściowo w prywatnych lokalach lub w opuszczonych mieszkaniach żydowskich. Były one „kompletnie zrujnowane” i wymagały remontu. Najwięcej trudności przysparzało ulokowanie osób starszych. Częściowo zostali oni umieszczeni w miejscowym schronisku dla starców (9 osób), zaś 12 starszych kobiet i 3 mężczyzn (staruszków) ulokowano w dwupokojowym mieszkaniu w dawnej szkole żydowskiej. Zajmowały się nimi dwie osoby, również wysiedlone z Zamojszczyzny. Szczególne zasługi włożył w akcję pomocową proboszcz żelechowski ks. kanonik Wacław Milik, pobudzając miejscową ludność, rekrutującą się ze wszystkich warstw społecznych, do ofiarności na rzecz nowo przybyłych. Opiekę nad dziećmi zamojskimi roztoczyły również siostry zakonne ze Zgromadzenia Sióstr Opatrności Bożej, które prowadziły w Żelechowie ochronkę.

Dr Beata Kozaczyńska koncentruje swoje zainteresowania badawcze wokół wysiedleń Polaków na Zamojszczyźnie. Jest autorką książek: „Losy dzieci z Zamojszczyzny wysiedlonych do powiatu siedleckiego w latach 1943-1945” (Siedlce 2006), „Ocalone z transportów Dzieci Zamojszczyzny. Losy dzieci wysiedlonych z Zamojszczyzny do dystryktu warszawskiego 1942-1945” (Siedlce 2011), „Nie było kiedy płakać. Losy rodzin polskich wysiedlonych z Zamojszczyzny 1942-1943” (Siedlce 2014), „Byliśmy w transportach Dzieci Zamojszczyzny” (Warszawa 2017). Jest również autorką wystaw historycznych dotyczącej tej tematyki, stypendystką Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2007, 2011) oraz Instytutu Pileckiego w Warszawie (2019-2021).

